

Cultuurhistorische parels in Wormer- en Jisperveld en de Kalverpolder

Op speciaal uitgestippelde routes genieten wandelaars, fietsers, kanoërs, en als het meezit schaatsers, het gehele jaar door van het typische Hollandse landschap van Wormer- en Jisperveld en de Kalverpolder. In de zomer is het op de vele plassen een drukte van belang met boten en zwemmers. De Zaanse Schans is internationaal het bekendste cultuurhistorische pareltje van het gebied, maar ook de langgerekte kavels met erlangs sloten en erop koeien en schapen vormen dit cultuurhistorische landschap. Daarnaast maakt de aanwezigheid van de vele weide- en moerasvogels, zoals de bedreigde kempfaan en roerdomp, dit veenweidelandschap tot een onmisbaar en bijzonder natuurgebied.

De twee laagveengebieden Kalverpolder en Wormer- en Jisperveld, die liggen in de gemeenten Zaanstad en Wormerland, liggen onder de zeespiegel. Parallel aan de lange percelen bevinden zich kilometerslange lintdorpen waaraan nog steeds boerderijen uit de middeleeuwen staan.

Het Wormer- en Jisperveld en de Kalverpolder worden van elkaar gescheiden door natuurlandschap Engewormer. Beide natuurgebieden hebben een geheel eigen karakter. Wormer- en Jisperveld, dat ligt tussen Purmerend, Wormer en Zaanstad, is het grootste aaneengesloten veenweidegebied van West-Europa. Het heeft een weids open landschap met een netwerk van sloten, weilanden, rietkragen en ondiepe plassen. Het open en waterrijke weidelandschap met natte graslanden en rietmoerassen is een belangrijk leefgebied voor de roerdomp, kempfaan, rietzanger, smient, slobbeend en grutto. In de sloten komen bijzondere vissoorten voor zoals de bittervoorn en daarboven foerageert de meervleermuis op insecten.

De Kalverpolder, gelegen tussen rivier de Zaan en de plaatsen Wormer en 't Kalf, is vooral bekend om de Zaanse Schans. Hier is te zien hoe het landschap van de Zaanstreek er in de 17de en 18de eeuw uitzag. Naast een rijke cultuurhistorie is het gebied ook van belang vanwege de bijzondere vegetatie zoals het harige wilgenroosje en echt lepelblad en de daarvan afhankelijke soorten zoals de libelle vroege glazenmaker en de noordse woelmuis. Naast natuur- is het ook een toeristisch gebied met campings en bungalowparken.

Wat zijn de knelpunten?

De moerasnatuur in de veenweiden is afhankelijk van een natuurlijke verandering in plantengroei, waarbij de ene vegetatie overgaat in de andere (successiereeks). Deze begint bij het dichtgroeien van open water zodat land ontstaat (verlanding) en eindigt bij hoogveenbos. Tussentijdse stadia zijn ruigten (kruidachtige vegetaties) en zomen (de randen van een natuurgebied), veenmosrietland en vochtige heide. Voor een grote biodiversiteit moeten al deze stadia aanwezig zijn.

Goede waterkwaliteit is van cruciaal belang, want het ontstaan van nieuwe verlandingen is hiervan afhankelijk. De kwaliteit is op dit moment echter verre van ideaal. Als er niets gedaan wordt, kan dit op termijn het einde van het veenweidelandschap betekenen en verandert het hele gebied in bos.

Neerdalend stikstof uit industrie, landbouw en verkeer en bemesting van de graslanden door boeren in de omgeving van veenmosrietland hebben een negatieve invloed op de waterkwaliteit en versnellen ook nog eens de successiereeks. Door stikstof en mest wordt het water zoeter en te voedselrijk, terwijl het veenweidelandschap van oorsprong juist floreert bij brak (zoutig) water. Er is echter een gebrek aan brak water dat het veenweidelandschap bereikt.

Een knelpunt voor de moerasvogel roerdomp is de openheid van het landschap. Er zijn dertien broedplekken voor de roerdomp aangelegd, maar de ligging en de inrichting verdient verbetering. Ook de groeiende kolonie kleine mantelmeeuw in Wormer- en Jisperveld is een storende factor voor de roerdomp.

De kempfaan, een weidevogel, heeft zijn leefgebied achteruit zien gaan doordat boeren de grond intensiever zijn gaan beheren. Door te maaien en verlaging van het waterpeil zijn de omstandigheden voor de kempfaan verslechterd. Hij heeft behoefte aan hoog gras en plas-drasgebieden (land dat tot net boven het maaiveld onder water wordt gezet). Deze gebieden leveren voedsel en veiligheid tegen natuurlijke vijanden zoals vossen en marters. Mogelijk vormt ook hier de groeiende kolonie kleine mantelmeeuwen een knelpunt.

Een ander knelpunt is dat het beheer van deze natuureservaten steeds meer geld kost. Voor de meest natte gebieden wordt gevreesd dat de boeren die agrarisch beheer uitvoeren, bijvoorbeeld door later te maaien om broedende weidevogels te beschermen, geen opvolgers kunnen vinden om het landschap mede te onderhouden. De langgerekte en door water omringde kavels lenen zich namelijk niet goed voor het runnen van een boerenbedrijf. Ze zijn te groot, daardoor vaak lastig bereikbaar - met name met melkvee - en moeilijk te bewerken. Resultaat: minder onderhoud waardoor de natuurterreinen verruigen door struiken en bomen. Dit vormt een knelpunt voor de weidevogels en voor het behoud van veenmosrietland en vochtige heide. Maar niet alleen de natuur- en landschapsbeheerders zien de kosten stijgen. Ook de kosten van het waterbeheer worden steeds hoger, omdat de bodem steeds verder daalt en er meer peilverschillen ontstaan die moeten worden opgelost.

Welke maatregelen zijn nodig?

Het is mede de taak van de provincie Noord-Holland om dit waardevolle cultuurlandschap als geheel te beschermen. Om het gebied duurzaam te kunnen behouden voor de toekomst moet worden ingezet op het behoud van ruigten en zomen, veenmosrietland en hoogveenbos, en de uitbreiding van vochtige heide is nodig om het gebied aantrekkelijk te houden als leefgebied voor vogels en andere bijzondere dier- en insectensoorten. Hiervoor zijn naast het huidige beheer ook extra maatregelen nodig voor het behoud van veenmosrietland, vochtige heide en voor de leefgebieden van de kempfaan en roerdomp.

Waterkwaliteit

Het is niet op voorhand duidelijk welke maatregelen het meest (kosten)effectief zijn om de waterkwaliteit te verbeteren. Er wordt daarom onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor verbetering van de waterkwaliteit. Gekeken wordt naar het verminderen van het bemesten van de graslanden in de omgeving in combinatie met het hydrologisch isoleren van bepaalde gebieden. Dit laatste houdt in dat het water van zwaarder bemeste gebieden en minder bemeste gebieden van elkaar worden gescheiden. Ook wordt onderzocht of het instellen van periodes waarin het uitrijden van mest niet is toegestaan zinvol is en of er verschil is tussen het gebruik van drijfmest of natte mest.

Dit onderzoeksproject wordt voor alle vier de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in Laag Holland gezamenlijk uitgevoerd. Dit zijn Eilandspolder, Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Polder Westzaan en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske.

Veenmosrietland

Veenmosrietland komt alleen voor in laagveenmoerassen en veenweidegebieden. In de veenweide is veenmosrietland, dat rijk is aan veenmossen, ronde zonnedauw, orchideeën en varens, in linten langs sloten te vinden. Veenmosrietland kan niet voor altijd op dezelfde plek behouden blijven. Het verdwijnt van nature doordat het via een natuurlijk proces overgaat in vochtige heide. Maar nieuwe aangroei van veenmosrietland is niet vanzelfsprekend meer door een teveel aan stikstof. Om vernieuwing in de hand te werken wordt de bovenste bodemlaag vol voedingsstoffen verwijderd (plaggen) en worden petgaten gegraven die zich vullen met water waarin veenmosrietland zich opnieuw kan ontwikkelen. Daarnaast wordt jaarlijks gemaaid zodat veenmosrietland minder snel verdwijnt en zorgen de maatregelen die worden genomen voor het verbeteren van de waterkwaliteit ook voor meer nieuwe verlanding.

Vochtige heide

Omdat veenmosrietland op natuurlijke wijze overgaat in vochtige heide zijn de maatregelen die daar worden genomen ook gunstig voor behoud van dit type. Daarnaast wordt verruigde vegetatie en begroeiing die hier niet thuishoort verwijderd en wordt er een proef gehouden met de bestrijding van cranberry door te plaggen. Hiernaast wordt drie keer per jaar het aangrenzende veenmosrietland gemaaid om de oppervlakte vochtige heide uit te kunnen breiden.

Roerdomp

De dertien bestaande leefgebieden voor de roerdomp in het Wormer- en Jisperveld voldoen niet meer om in te paren en worden daarom verbeterd. Er wordt voor gezorgd dat in het veenmosrietland een goede afwisseling bestaat tussen nat en droog riet, ondiepe plassen en sloten en plas-draspercelen of natte graslanden. Hiervoor vindt aangepast maai- en waterbeheer plaats, zoals het onder water zetten van weilanden.

Kempfaan

In het Wormer- en Jisperveld moet meer geschikt leefgebied voor de kempfaan komen. Deze zeldzame weidevogel heeft om te broeden behoefte aan een afwisseling van bemest grasland, maailand en plas-drasgebieden. Verdeeld over het leefgebied worden waar nodig meer plas-draspercelen aangelegd waarvan altijd een deel onder water staat. Deze zijn ook gunstig voor de roerdomp. Verder vindt maatwerk plaats om verruiging door struiken en bomen tegen te gaan.

Invloed op de omgeving

Bestaande activiteiten in de omgeving zoals recreatie kunnen gewoon doorgaan. Deze activiteiten hebben in de huidige vorm geen negatieve invloed op het natuurgebied. Voor landbouw worden plaatselijk maatregelen genomen om de gevolgen van bemesting te beperken.

De te nemen beheermaatregelen hebben geen nadelig effect op de activiteiten die in en rondom het veenweidegebied plaatsvinden.

Bekijk hier het hele [beheerplan](#)